

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ВІННИЦЬКИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ»**

**Факультет педагогіки та фінансово-економічної діяльності
Кафедра шкільної педагогіки, психології та окремих методик**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник директора з навчальної роботи
Оксана КОГУТЮК
«30» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

10 ПЕДАГОГІКА

освітньо-професійної програми **Середня освіта. Фізична культура**
підготовки **бакалавра**
за галуззю знань **01 «Освіта/Педагогіка»**
спеціальності **014 «Середня освіта (за предметною спеціальністю 014.11**
Середня освіта (Фізична культура))

Вінниця 2024

Робоча програма освітнього компонента 10 Педагогіка з підготовки бакалаврів за галуззю знань 01 «Освіта/Педагогіка» спеціальності 014 «Середня освіта (Фізична культура)»

РОЗРОБНИК:

Олександра ШЕВЧУК, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри шкільної педагогіки, психології та окремих методик.

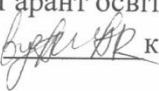
СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету педагогіки та фінансово-економічної діяльності «29» серпня 2024, протокол № 1

Голова Вченої ради

доктор педагогічних наук, професор Наталія МИСЛІЦЬКА

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної програми Середня освіта. Фізична культура к. н. з фізичного виховання та спорту Юлія ПАЛАМАРЧУК

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри шкільної педагогіки, психології та окремих методик

«28» серпня 2024, протокол № 1

Завідувач кафедри к.п.н., доц. Лідія ДРОВОЗЮК

1. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика освітнього компонента		
		Денна форма навчання		
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»	Статус освітнього компонента Обов’язковий		
	Спеціальність 014 «Середня освіта (Фізична культура)»			
Змістових модулів – 4	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Рік підготовки: 2		
		Семестр: 3, 4		
Лекції 34		Семінари 26	Практ./лаб. 14	
Самостійна робота (загальна кількість годин самостійної роботи) 46				
Вид контролю: екзамен				
Загальна кількість годин – 120				
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи здобувача освіти – 1,63				

2. Мета, завдання, програмні компетентності та результати навчання

2.1.Мета, завдання освітнього компонента

Мета вивчення дисципліни «Педагогіка» – полягає у формуванні фахової компетентності майбутніх вчителів – оволодіння студентами провідними концептуальними теоріями, законами та закономірностями, усвідомлення ними основних властивостей педагогічної діяльності; всебічний аналіз діяльності вчителя, який допомагає побудувати образ власної професійної діяльності; опанування змістом, принципами, методами, формами, засобами реалізації навчання та виховання дітей згідно вимог сучасного суспільного розвитку, досягнень науки, передового педагогічного досвіду; готувати до діагностики, проектування навчально-виховного процесу на засадах особистісно зорієнтованого та компетентнісного підходів.

Завданнями курсу «Педагогіка» є:

- формування системи теоретичних знань та практичних умінь, необхідних для виконання функціональних обов'язків вчителя, викладача, педагога;
- ознайомлення з історичним розвитком та етнопедагогічними особливостями світової педагогічної думки та освітянської галузі України, досягнень педагогіки та психології на сучасному етапі, передового педагогічного досвіду;
- формування основ педагогічного мислення, здатності осмислювати і аналізувати педагогічну дійсність.
- формування готовності до педагогічної праці на гностичному, комунікативному, операційному рівнях.
- формування професійно-педагогічної позиції щодо процесу навчання та виховання учнів, потреби у професійному самовдосконаленні.

2.2. Програмні компетентності

2.2.1. Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі середньої освіти, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь з наук предметної спеціальності, педагогіки, психології, теорії та методики навчання і характеризується комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу в закладах середньої освіти.

2.2.2. Загальні компетентності

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання й розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК4. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук, аналіз та обробку інформації з різних джерел, ефективно використовувати цифрові ресурси та технології в освітньому процесі.

ЗК5. Здатність діяти автономно, приймати обґрунтовані рішення у професійній діяльності і відповідати за їх виконання, діяти відповідально і свідомо на основі чинного законодавства та етичних міркувань (мотивів).

ЗК8. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та значення у розвитку суспільства, техніки і технологій.

ЗК9. Здатність зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я, вести здоровий спосіб життя, керувати власними емоційними станами; конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку.

2.2.3. Спеціальні (фахові) компетентності *(вибираються з матриць ОПП, що відповідають ОК)*

ФК1. Здатність перенесення системи наукових знань у професійну діяльність та в площину навчального предмету.

ФК3. Здатність здійснювати цілепокладання, планування та проєктування процесів навчання і виховання учнів з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей, освітніх потреб і можливостей; добирати та застосовувати ефективні методики й технології навчання, виховання і розвитку учнів.

ФК4. Здатність формувати і розвивати в учнів ключові та предметні компетентності засобами навчального предмету та інтегрованого навчання; формувати в них ціннісне ставлення, розвивати критичне мислення.

ФК5. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів на засадах компетентнісного підходу, аналізувати результати їхнього навчання.

ФК6. Здатність до формування колективу учнів; знаходження ефективних шляхів мотивації їх до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до навчання); спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них.

ФК7. Здатність до здійснення професійної діяльності з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами); використання здоров'язбережувальних технологій під час освітнього процесу.

ФК8. Здатність до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно-зорієнтованої) взаємодії з учнями в освітньому процесі, залучення батьків до освітнього процесу на засадах партнерства.

ФК9. Здатність аналізувати власну педагогічну діяльність та її результати, здійснювати об'єктивну самооцінку і самокорекцію своїх професійних якостей.

2.3. Результати навчання

2.3.1. Програмні результати навчання за ОПП

РН1. *Відтворює* основні концепції та принципи педагогіки і психології; *враховує* в освітньому процесі закономірності розвитку, вікові та інші індивідуальні особливості учнів.

РН3. *Називає і аналізує* методи цілепокладання, планування та проєктування процесів навчання і виховання учнів на основі компетентнісного підходу з урахуванням їх освітніх потреб; *класифікує* форми, методи і засоби навчання предмету в закладах загальної середньої освіти.

РН4. *Здійснює* добір і *застосовує* сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів; критично *оцінює* результати їх навчання та ефективність уроку.

РН5. *Вибирає* відповідні форми та методи виховання учнів на уроках і в позакласній роботі; *аналізує* динаміку особистісного розвитку учнів, *визначає* ефективні шляхи їх мотивації до саморозвитку та спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них.

РН6. *Називає і пояснює* принципи проєктування психологічно безпечного й комфортного освітнього середовища з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами), технології здоров'язбереження під час освітнього процесу, способи запобігання та протидії булінгу і налагодження ефективної співпраці з учнями та їх батьками.

РН9. *Застосовує* сучасні інформаційно-комунікаційні та цифрові технології у професійній діяльності.

РН10. *Демонструє* володіння сучасними технологіями пошуку наукової інформації для самоосвіти та застосування її у професійній діяльності.

РН12. *Аналізує* власну педагогічну діяльність та її результати, *здійснює* об'єктивну самооцінку і самокорекцію своїх професійних якостей.

РН13. *Демонструє* знання основних положень нормативно-правових документів щодо професійної діяльності, *обґрунтовує* необхідність використання інструментів демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності та прийняття рішень на засадах поваги до прав і свобод людини в Україні.

2.3.2. Результати навчання за освітнім компонентом.

ПРН1. *Знає та вміє* застосовувати на практиці основні положення фізіології, біомеханіки, морфології, психології, біохімії для розвитку фізичних (рухових) якостей, формування рухових умінь і навичок осіб, які належать до різних вікових груп, *володіє* засобами інтегрального гармонійного (розумового, духовного і фізичного) розвитку людини.

ПРН4. *Знає* вимоги до оформлення документації та основні закономірності побудови документів для здійснення навчального процесу в галузі фізичного виховання та спорту.

ПРН5. *Знає* закономірності розвитку фізичних (рухових) якостей в різних видах рухової активності; біологічні, соціальні, психологічні та інші чинники збереження здоров'я, біологічні, соціальні, психологічні, духовні фактори, що обумовлюють значущість професії фахівця з фізичного виховання та спорту.

ПРН6. *Знає* основні положення методичної та організаційної роботи для проведення навчальної роботи в галузі фізичної культури в дошкільних, загальноосвітніх установах, закладах середньої та професійної освіти, позакласної спортивно-масової, організаційної та навчально-методичної роботи у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи у навчальних закладах, закладах фітнесу, рекреації та фізичної реабілітації.

ПРН7. *Володіє* педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для формування здорового способу життя, розвитку рухових умінь і навичок, розвитку фізичних (рухових) якостей у представників різних груп населення і *вміє* самостійно розробляти методики і технології для інтегрального гармонійного розвитку людини.

ПРН10. *Вміє* самостійно проводити навчальні заняття з фізичної культури з дітьми дошкільного, шкільного віку та учнями в загальноосвітніх установах, освітніх закладах середньої та професійної освіти, проводити позакласну спортивно-масову, організаційну та навчально-методичну роботу у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи у навчальних закладах, закладах фітнесу, рекреації та фізичної реабілітації

Результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- педагогічну термінологію, понятійно-категоріальний апарат з дисципліни «Педагогіка», основні педагогічні поняття;
- основні положення сучасних педагогічних теорій, які ґрунтуються на особистісно-орієнтованому розвивальному підході;
- методологічні основи процесу виховання та навчання, їх сутності;
- психологічні основи навчання й виховання, наукові методи діагностики вікових та індивідуальних особливостей учнів;
- зміст, форми і методи навчання, активізації пізнавальної діяльності особистості;
- педагогічні основи формування та управління розвитком колективу, функціонування освітньої системи в країні.

вміти:

- аналізувати навчальний план, навчальну програму, підручник;
- з метою конкретизації теми і змісту уроку на основі програми і підручника з предмета вміти визначити місце даного уроку в системі уроків за темою;

- з метою комплексного використання традиційних і новітніх форм організації навчання вміти визначати їх дидактичні можливості, доцільність і необхідність, умови застосування, підпорядковувати їм організацію робочих місць учнів, виходячи зі специфіки предмету, змісту навчального матеріалу та добирати відповідні засоби, методи, прийоми навчання залежно від віку учнів, їх навчальних можливостей;
- застосувати набуті знання та сформовані професійні вміння і навички з педагогіки в освітній діяльності нової української школи;
- здійснювати педагогічний аналіз форм і засобів виховання у навчальному закладі з позицій реалізації в них принципів виховання.
- приймати найбільш ефективні рішення у відповідності з педагогічними закономірностями, принципами виховання і навчання.
- володіти сучасними педагогічними технологіями.

3. Програма освітнього компонента

Змістовий модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

Тема 1. Предмет педагогіки. Її виникнення та становлення

Виникнення і розвиток педагогіки як науки. Її предмет і завдання. Етапи становлення педагогіки. Походження виховання. Виникнення перших шкіл. Давні системи виховання. Роль педагогів-класиків. Розвиток педагогіки та освіти в епоху українського національного відродження (братські школи, козацька педагогіка тощо).

Тема 2. Основні педагогічні поняття. Педагогіка та інші науки

Основні педагогічні поняття: виховання, навчання, освіта, самоосвіта, самовиховання. Система педагогічних наук. Поняття про педагогіку народознавства, народну педагогіку, її складові. Педагогіка та інші науки.

Тема 3. Методи науково-педагогічних досліджень

Поняття про метод, прийом, метод науково-педагогічного дослідження (МНПД). Класифікація МНПД, їх характеристика: методи роботи з літературними джерелами, емпіричні, математичні та статистичні методи. Роль МНПД у роботі вчителя.

Використання МНПД в педагогічній діяльності.

Тема 4. Вікові та індивідуальні особливості розвитку і формування школярів та їх врахування педагогами

Вікові етапи в розвитку особистості, характеристика індивідуальних особливостей учнів; діагностика рівнів розвитку особистості.

Характеристика індивідуальних і вікових особливостей молодших школярів. Вікові та індивідуальні особливості підлітків-школярів. Характеристика індивідуальних і вікових особливостей старшого школяра. Особливості виховання учнів різного віку в школі. Проблеми акселерації та соціальної зрілості особистості, їх врахування в процесі виховання.

Змістовий модуль 2. ДИДАКТИКА

Тема 5. Предмет і основні поняття дидактики. Суть процесу навчання. Етапи засвоєння знань

Поняття дидактики. Виникнення і розвиток дидактики. Завдання та основні категорії дидактики: освіта, навчання, процес навчання, принципи навчання, зміст освіти, методи навчання, організаційні форми навчання. Загальна теорія навчання і методики викладання окремих предметів, їх взаємозв'язок. Проблеми оновлення освіти і навчання у сучасних закладах загальної середньої освіти школі.

Сутність процесу навчання. Структура діяльності вчителя. Процес учіння та його основні компоненти. Функції навчання (освітня, розвивальна, виховуюча, мотиваційна, пізнавальна), їх взаємозв'язок, результативність. Протиріччя як рушійні сили процесу навчання. Мотиви учіння, їх види, діалектика. Етапи та рівні засвоєння знань. Роль учителя. Традиції навчання у школах України та закордоном.

Тема 6. Закономірності, принципи і правила навчання.

Закони та закономірності процесу навчання: принципи педагогічної діяльності як прояв дії об'єктивних законів і закономірностей дидактичного процесу; характеристика принципів навчання, шляхи їхньої реалізації в навчальному процесі, вимоги до них. Принципи й правила навчання, їх взаємодія в педагогічному процесі. Принцип гуманізації навчального процесу в сучасній школі. Принципи і правила навчання як умови самосвідомості й самопізнання учнями сучасного світу, орієнтації в ньому й реалізації власного «Я».

Тема 7. Зміст освіти в сучасній школі

Особистісно-орієнтовна освіта як фактор соціалізації особистості школяра. Поняття «зміст освіти»; тенденції персоналізації освіти, гармонізації знань і якостей особистості; посилення ціннісно-смислового аспекту його змісту; гуманізація та гуманітаризація освіти; наукові основи визначення змісту освіти. Компоненти змісту освіти: базовий і елективний; критерії відбору змісту освіти, вимоги до відбору змісту освіти в школі. Державні нормативні документи, які відображають зміст освіти в школі. Характеристика навчальних планів і програм для шкіл різного типу. Проблема диференціації й профілізації навчання та тенденції до забезпечення єдиних освітніх стандартів. Обов'язкові та факультативні навчальні дисципліни, включення до навчальних планів нових навчальних предметів.

Поняття «державного стандарту загальної середньої освіти». Зміст Закону України «Про загальну середню освіту». Базовий навчальний план середньої школи. Освітні стандарти галузей знань. Державні вимоги до рівня засвоєння змісту середньої освіти за ступенями навчання. Обов'язки загальноосвітнього навчального закладу.

Тема 8. Методи і засоби навчання в школі.

Поняття: метод і прийом навчання. Різні підходи до класифікації методів навчання. Методи організації навчально-пізнавальної діяльності школярів. Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності. Характеристика методів контролю й самоконтролю ефективності навчально-пізнавальної діяльності. Шляхи посилення освітніх, виховних, розвиваючих функцій методів навчання.

Вибір методів навчання. Методичний арсенал учителя. Методики учителя як узагальнена характеристика його індивідуального стилю викладання.

Засоби навчання. Класифікація й характеристика засобів навчання. Комп'ютер як засіб навчання. Поняття та функції дидактичних засобів. Класифікація дидактичних засобів. Візуальні засоби навчання. Аудіальні засоби навчання. Аудіовізуальні засоби навчання. Дидактичні засоби в боротьбі із невдачами в навчальній роботі. Вимоги до сучасного шкільного підручника. Методика використання дидактичних засобів на уроках.

Тема 9. Форми організації навчального процесу в школі

Поняття про форми організації навчання. Розмаїття форм навчання. Індивідуальні, фронтальні, групові, колективні форми організації навчання. Поняття «система навчання». Характеристика класноурочної й кредитно-модульної систем навчання. Системи індивідуального, індивідуалізованого, взаємного, масового навчання і їхній розвиток у дидактиці. Можливість реалізації систем навчання в сучасній школі. Тенденція розвитку й удосконалення форм навчання.

Урок як основна форма організації навчального процесу. Трактують поняття «урок», його зміст. Вимоги до сучасного уроку. Типологія й структура уроків. Шляхи підвищення освітньої, виховної й розвиваючої функцій уроку. Нестандартні форми організації уроку. Характеристика форм організації навчання: лабораторне заняття, практикум, семінар, факультатив, домашня робота та ін. Зв'язок уроку з іншими формами навчання. Підготовка вчителя до різних форм організації навчання. Аналіз і самооцінка результативності форм навчання.

Тема 10. Активні форми організації навчання; Самостійна робота учнів

Поняття «активні форми організації навчального процесу». Різновиди активних форм організації навчального процесу: ділова гра, комунікативний тренінг, диспут, бесіда за «круглим столом», олімпіада, конкурс, виставка учнівської технічної та художньої творчості.

Різниця між активними та традиційними формами навчання. Контроль результатів навчання з використанням активних форм навчання.

Поняття «самостійна робота». Види самостійної роботи учнів. Шляхи удосконалення домашньої навчальної роботи школярів. Основні форми самостійної роботи учнів. Розробка плану факультативу «Як самостійно вчитись».

Тема 11. Діагностика й оцінка результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів

Сутність поняття «діагностика». Контроль, перевірка, оцінювання як складові дидактичного діагностування. Мета, завдання дидактичного діагностування. Контроль успішності учнів. Принципи діагностування та контролювання успішності учнів. Складові контролю. Функції, види контролю й оцінки навчальних досягнень. Методи контролю. Рейтингова система контролю й оцінки знань; модульний контроль і критерії оцінки знань учнів.

Діагностика мотивації навчання. Тестування навчальних досягнень. Параметри вивчення результативності навчального процесу.

Прогнозування результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Сутність «перевірки» знань учнів. Мета та завдання перевірки знань учнів. Оцінювання, як процес і оцінка, як результат перевірки якості знань учнів. Оцінювання в школі. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів. Рівні навчальних досягнень учнів та їх характеристика. Тематичне та підсумкове оцінювання, як обов'язкові види оцінювання. Різні види тематичної атестації. Семестрова атестація.

Змістовий модуль 3. ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ

Тема 12. Мета і завдання виховання

Поняття про мету та завдання виховання. Проблема мети виховання у педагогіці. Загальна та національна мета виховання. Мета виховання в умовах ринкових відносин. Складові частини виховання, їхні суть, зміст, завдання. Педагоги, народна педагогіка про досконалу людину, про мету виховання.

Тема 13. Сутність, закономірності та принципи процесу виховання

Педагогічні закономірності виховання, що відображають наукову картину виховного процесу: формування активності дитини; дотримання пропорційного співвідношення зусиль вихованця і педагога в спільній діяльності; внутрішнє ставлення дитини до об'єктів діяльності; створення ситуації успіху; прихований «характер» виховних впливів; реалізація актуальних потреб учнів як зміст виховної діяльності; цілісність виховних впливів на особистість у процесі виховання.

Принципи виховання. Співвідношення закономірностей і принципів виховання. Специфіка принципів виховання. Характеристика основних принципів виховання; суспільна спрямованість виховання; зв'язок виховання з життям, виховання в праці, орієнтація на потреби вихованців; виховання в колективі, поєднання педагогічного керівництва з ініціативою й самостійністю учнів, сприйняття дитини як цінності, опора на позитивне, гуманізація виховання, особистісний підхід, єдність виховних впливів і ін. Єдність і взаємозв'язок принципів виховання в педагогічному процесі.

Тема 14. Зміст процесу виховання

Поняття «зміст виховання». Основні напрямки в реформуванні змісту національного виховання. Системний підхід у структуруванні змісту національного виховання. Моральне виховання – найважливіше завдання школи й основа змісту виховання. Поняття «розумове виховання учнів» та «розумова культура», їх специфіка і взаємодія. Естетичне виховання – невід'ємна частина змісту виховання в сучасній школі.

Поняття «громадянське виховання», його мета, сутність. Структура громадянськості: почуття власної гідності, розвиненість історичної пам'яті,

патріотичних почуттів, національної самосвідомості, дисциплінованість, відповідальне ставлення до своїх обов'язків.

Тема 15. Загальні методи, засоби і форми процесу виховання.

Система загальних методів виховання, їх класифікація. Різні підходи до класифікації методів виховання.

Методи формування свідомості особистості: бесіда, лекція, диспут, метод прикладу. Методи організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки. Методи вправ, привчання. Педагогічна вимога, її види. Суспільна думка як форма колективної вимоги. Метод доручень. Створення виховних ситуацій.

Методи стимулювання поведінки і діяльності. Методи схвалення (заохочення) і осуду (покарання). Змагання - метод спрямування природної потреби школярів у суперництві та пріоритетності, засвоєнні досвіду суспільної поведінки. Основні вимоги до його використання. Методи контролю, самоконтролю та самооцінки у вихованні.

Поняття про засоби виховання. Різноманіття засобів виховання. Оптимальний вибір методів і засобів виховання у практиці роботи вчителя

Тема 16. Формування розумової культури учнів. Формування основ наукового світогляду учнів

Поняття «розумове виховання учнів» та «розумова культура», їх специфіка і взаємодія. Мета і сутність, завдання і зміст, основні напрямки розумового виховання учнів у шкільній практиці. Показники та рівні сформованості розумової культури школяра.

Поняття про світогляд як узагальнену систему поглядів і переконань на світ і своє місце в ньому. Основні види світогляду. Функції світогляду. Сутність світогляду і його внутрішня структура. Погляди й переконання як структурні компоненти світогляду. Характеристика структурних компонентів його змісту. Дидактичні й виховні умови трансформації знань у погляди, переконання, ідеали особистості.

Світогляд особистості – основа соціальної орієнтації, особистісної позиції, типу суспільної поведінки і стилю діяльності. Основні шляхи, засоби і методи формування наукового світогляду учнів. Врахування вікових особливостей учнів у процесі формування наукового світогляду учнів. Релігійний світогляд. Соціальні і психологічні причини його поширення, вплив релігії на молодь. Взаємини школи і церкви. Позиціонування батьків та навчального закладу в питаннях релігії.

Тема 17. Формування основ моральної культури особистості

Моральне виховання – найважливіше завдання школи й основа змісту виховання. Етика як методологічна основа теорії і практики морального виховання. Моральні цінності як основа формування моральності.

Сутність моральної культури особистості: моральні судження, моральні потреби, моральні звички і вчинки, здатність до морального вибору.

Спілкування і самопізнання як засіб розвитку моральної культури.

Органічний зв'язок моральності особистості з її моральними почуттями, совістю, самооцінкою поведінки.

Виховання політичної і моральної культури. Причини правопорушень серед школярів. Зв'язок критеріїв правової і політичної вихованості з моральними.

Тема 18. Формування основ екологічної, естетичної, фізичної та трудової культури учнів

Поняття «екологічне виховання учнів» та «екологічна культура», їх специфіка і взаємодія. Мета і сутність, завдання і зміст, основні напрямки екологічного виховання учнів у шкільній практиці. Показники та рівні сформованості екологічної культури школяра.

Естетичне виховання – невід'ємна частина змісту виховання в сучасній школі. Поняття «естетичне виховання учнів» та «естетична культура», їх специфіка і взаємодія. Мета і сутність, завдання і зміст, основні напрямки естетичного виховання учнів у шкільній практиці. Показники та рівні сформованості естетичної культури школяра.

Фізична культура як мета фізичного виховання учнів. Його завдання, сутність, структура, зміст і форми реалізації.

Трудове виховання і професійна орієнтація як компонент структури змісту виховання. Мета, завдання, сутність трудового виховання і профорієнтації.

Тема 19. Робота з колективом учнів

Роль колективу у формуванні особистості. Виховання особистості в колективі – провідна ідея системи виховання. Колектив, його ознаки та структура. Поняття «виховний колектив». Ознаки колективу. Динаміка й етапи розвитку колективу. Структура виховного колективу в школі. Загальношкільний і первинний колектив, їх взаємозв'язок. Шляхи формування колективу. Колективна діяльність, самоврядування, здорова громадська думка, традиції, перспективи, принцип паралельної педагогічної й індивідуальної дії. Педагогічне керівництво процесом формування колективу. Особливості керівництва різновіковими колективами.

Тема 20. Вчитель – класний керівник

Професійно – педагогічні вимоги до особистості класного керівника. Його функції і обов'язки. Організаційно – педагогічна робота класного керівника. Планування й облік роботи класного керівника. Прогностична функція планування роботи класного керівника з учнівським колективом. Функції, напрями і форми роботи класного керівника.

Напрями та форми роботи класного керівника. Взаємодія класного керівника з учнями, характер відносин у системі «класний керівник – клас – учень», «класний керівник – актив класу». Виявлення ефективності виховання.

Основні документи, які обґрунтовують нову методологію спеціальної освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку. Тлумачення терміну «діти з особливими освітніми потребами». Напрями реалізації основних положень Концепції ООН про права дитини в Україні. Сутність інклюзивної освіти. Основні характеристики інклюзивної освіти. Особливості корекційної роботи вчителя в умовах інклюзивної освіти.

Тема 21. Сутність та принципи організації превентивної педагогічної діяльності. Превентивна діяльність педагогічного колективу з попередження шкільного булінгу.

Сутність превентивної діяльності. Превентивна педагогічна діяльність як засіб соціалізації особистості школяра. Сутність і специфічні особливості превентивних дій педагога в навчально-виховному процесі. Етапи і принципи організації превентивного педагогічного процесу. Нові підходи до організації превентивної педагогічної діяльності з попередження асоціальної поведінки школярів.

Поняття «булінг», його зміст. Ознаки шкільного булінгу, його основні форми. Психологічні особливості ініціаторів і жертв булінгу. Гендерний аспект булінгу та його врахування. Превентивні заходи з попередження шкільного булінгу.

Тема 22. Виховання дітей у сім'ї

Сім'я – виховне середовище дитини. Вплив способу життя батьків на процес і результат виховання особистості. Види і типи сімей та особливості їх впливу на дитину. Помилки сімейного виховання і шляхи їх попередження.

Конвенція «Про права дитини» як законодавча і моральна основа взаємин дорослих та дітей. Тенденції сімейного виховання в сучасному суспільстві. Національні традиції. Форми, методи взаємодії школи з родиною. Педагогічна освіта батьків. Вимоги до проведення батьківських зборів. Зміст роботи класного керівника з батьками.

Тема 23. Самовиховання учнів

Стимулювання учнів до роботи з удосконалення власної особистості як завдання виховання. Основні фактори, що спонукають особистість до самовиховання. Методи самовиховання. Методи і прийоми самопізнання. Технологія розробки програми самовиховання. Методи і прийоми роботи над собою: самоспостереження, самозобов'язання, самоконтроль, саморегулювання, самопереконання, самонавіювання, самостимулювання, самосхвалення, самоосуд, самооцінка. Педагогічне керівництво самовихованням учнів. Концепції виховання й самовиховання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ»

Тема 24. Історія розвитку школи і педагогіки України

Система виховання східних слов'ян. Перші зразки пед. літератури. Братські школи в Україні у XIV-XV ст. Києво-Могилянська академія, її діячі. Освіта та розвиток педагогіки та педагогічної думки у XVIII, XIX-XX ст. Аналіз розвитку сучасної школи і педагогіки України

Тема 25. Концепція розвитку української національної освіти

Відродження національної системи освіти та виховання в період розбудови незалежної України. Пріоритети освіти та виховання у XXI ст. Проблеми розвитку української національної освіти на сучасному етапі

Тема 26. З історії розвитку педагогіки за межами України

Антична педагогіка. Особливості педагогічної думки в епоху середньовіччя. Школа і педагогічна думка епохи Відродження. Становлення і розвиток класичної європейської педагогіки. Напрями розвитку зарубіжної педагогіки кінця XIX-XX ст. Розвиток педагогіки на сучасному етапі

Тема 27. Новаторська теорія: «Педагогіка співробітництва»

Проблеми реформування шкільної освіти у 80-х рр. XX ст. Основні варіанти навчання та виховання учнів у співпраці. Досвід педагогів-новаторів (Ш.О. Амонашвілі, С.М. Лисенкова ін.). Педагогіка співробітництва в дії

4. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	усього	аудиторні	у тому числі			самост. робота
			лекції	Семінари	практичні	
1 семестр						
Змістовий модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ, 20 балів						
Тема 1. Предмет педагогіки. Її виникнення та становлення	3	2	2	-	-	1
Тема 2. Основні педагогічні поняття. Педагогіка та інші науки	3	2	2	-	-	1
Тема 3. Методи науково-педагогічних досліджень	4	2	2	-		2
Тема 4. Вікові та індивідуальні особливості розвитку і формування школярів та їх врахування педагогами	4	2	-	2	-	2
Модульна контрольна робота № 1	2	2	-	-	2	
Разом за змістовим модулем 1	16	10	6	2	2	6
Змістовий модуль 2. ДИДАКТИКА, 80 балів						
Тема 5. Предмет і основні поняття дидактики. Суть процесу навчання. Етапи засвоєння знань	3	2	2	-	-	1
Тема 6. Закономірності, принципи і правила навчання.	6	4	2	2	-	2
Тема 7. Зміст освіти в сучасній школі	3	2	-	2	-	1
Тема 8. Методи і засоби навчання в школі	4	2	-	2		2
Тема 9. Форми організації навчального процесу в школі	6	4	2	2	-	2
Тема 10. Активні форми організації навчання; Самостійна робота учнів	4	2	-	2	-	2
Тема 11. Діагностика й оцінка результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів	6	4	2	-	2	2
Модульна контрольна робота № 2	2	2			2	
Разом за змістовим модулем 2	34	22	8	10	4	12

2 семестр						
Змістовий модуль 3. ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ», 50 балів						
Тема 12. Мета і завдання виховання	4	2	2	-	-	2
Тема 13. Сутність, закономірності та принципи процесу виховання	4	2	2	-		2
Тема 14. Зміст процесу виховання	3	2	2	-	-	1
Тема 15. Загальні методи, засоби і форми процесу виховання.	6	4	2	-	2	2
Тема 16. Формування розумової культури учнів. Формування основ наукового світогляду учнів	3	2	-	2	-	1
Тема 17. Формування основ моральної культури особистості	3	2	2	-	-	1
Тема 18. Формування основ екологічної, естетичної, фізичної та трудової культури учнів	3	2	-	2	-	1
Тема 19. Робота з колективом учнів	6	4	2	2	-	2
Тема 20. Вчитель – класний керівник	6	4	2	2	-	2
Тема 21. Сутність та принципи організації превентивної педагогічної діяльності; Превентивна діяльність педагогічного колективу з попередження шкільного булінгу	4	2	2	-	-	2
Тема 22. Виховання дітей у сім'ї	8	4	2	-	2	4
Модульна контрольна робота № 3	2	2			2	
Разом за змістовим модулем 3	52	32	18	8	6	20
Змістовий модуль 4. ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ, 20 балів						
Тема 23. Історія розвитку школи і педагогіки України	6	4	2	2	-	2
Тема 24. Концепція розвитку української національної освіти	4	2	-	2	-	2
Тема 25. З історії розвитку педагогіки за межами України	4	2	-	2	-	2
Тема 26. Новаторська теорія: «Педагогіка співробітництва»	2		-			2
Модульна контрольна робота № 4	2	2			2	
Разом за змістовим модулем 4	18	10	2	6	2	8
Усього годин	120	74	34	26	14	46

5. Теми семінарських занять

№ з/п	№ модуля / теми	Назва теми	К-ть годин
1.	1/4	Вікові та індивідуальні особливості розвитку і формування школярів та їх врахування педагогами	2
2.	2/ 6	Закономірності, принципи і правила навчання	2
3.	2/7	Зміст освіти в сучасній школі. Ознайомлення з пакетом нормативних документів про загальну освіту та її заклади.	2
4.	2/8	Методи і засоби навчання в школі	2
5.	2/9	Історія розвитку організаційних форм навчання	2
6.	2/10	Активні форми організації навчання. Самостійна робота учнів	2
7.	3/16	Формування розумової культури учнів. Формування основ наукового світогляду учнів	2
8.	3/18	Формування основ екологічної, естетичної, фізичної та трудової культури учнів	2
9.	3/19	Обговорення книги В.О. Сухомлинського «Мудра влада колективу»	2
10.	3/20	Вчитель – класний керівник	2
11.	4/23	Історія розвитку школи і педагогіки України	2
12.	4/24	Концепція розвитку української національної освіти	2
13.	4/25	З історії розвитку педагогіки за межами України	2
Разом			26

6. Теми практичних занять

№ з/п	№ модуля /теми	Назва теми	К-ть годин
1.	1	Модульна контрольна робота № 1	2
2.	2/11	Особливості контролю в Новій українській школі (результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів).	2
3.	2	Модульна контрольна робота № 2	2
4.	3/15	Вивчення порад В.О. Сухомлинського: «Оволодівайте мистецтвом індивідуальної бесіди з вихованцем», «Як провести виховну бесіду з колективом».	2
5.	3/22	Ділові ігри: батьківські збори, відвідування сім'ї учня, індивідуальна бесіда з батьками.	2
6.	3	Модульна контрольна робота № 3	2
7.	4	Модульна контрольна робота № 4	2
Разом			14

7. Теми лабораторних занять

Не передбачені навчальним планом

8. Самостійна робота

№ з/п	№ модуля / модуля	Назва теми	К-ть годин
1.	1/ 1	Предмет та завдання педагогіки	1
2.	1/ 2	Розвиток, виховання й формування особистості	1
3.	1/3	Логіка і методика педагогічних досліджень. Методи педагогічних досліджень. Педагогічний експеримент	2
4.	1/4	Вікова періодизація в педагогіці. Вікові особливості учнів та їх врахування учителем	2
5.	2/5	Педагогічний процес. Мета, суть, складники.	1
6.	2/6	Процес навчання, його структура, методологія. Викладання і учіння.	2
7.	2/7	Закономірності і принципи навчання	1
8.	2/8	Зміст освіти в сучасній школі	2
9.	2/9	Методи і засоби навчання. Класифікації методів навчання.	2
10.	2/10	Форми організації навчання	2
11.	2/11	Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю	2
12.	3/12	Педагоги, народна педагогіка про досконалу людину, про мету виховання.	2
13.	3/13	Процес виховання: сутність та загальна характеристика	2
14.	3/14	Закони, закономірності та принципи виховання	1
15.	3/15	Методи виховання. Організаційні форми виховної роботи	2
16.	3/16	Основні компоненти інтелектуального виховання школярів	1
17.	3/17	В. О. Сухомлинського “Як виховати справжню людину” стосовно досвіду морального виховання у Павлівській середній школі.	1
18.	3/18	Основні напрями виховання школярів.	1
19.	3/19	Формування колективу, його вплив на виховання особистості	2
20.	3/20	Функції, напрями і форми роботи класного керівника.	2
21.	3/21	Превентивна діяльність педагогічного колективу з попередження шкільного булінгу	2

22.	3/22	Спільна робота школи, сім'ї і громадськості	4
23.	4/23	Аналіз розвитку сучасної школи і педагогіки України	2
24.	4/24	Напрями розвитку зарубіжної педагогіки кінця XIX-XX ст. Розвиток педагогіки на сучасному етапі	2
25.	4/25	Проблеми розвитку української національної освіти на сучасному етапі	2
26.	4/26	Педагогіка співробітництва в дії	2
Разом			46

9. Методи та технології навчання

Методи викладання освітнього компонента Педагогіка спрямовані на розв'язання навчальних завдань.

Вибір методів і технологій викладання та навчання здійснюється залежно від мети заняття, змісту, навчальних можливостей здобувачів освіти, особливостей особистості викладача, матеріально-технічного забезпечення.

Засоби навчання, які застосовуються при викладанні дисципліни, є словесні, наочні й практичні. Серед форм та методів подачі навчального матеріалу з педагогіки застосовуються:

1. Структурно-логічне навчання: поетапна організація системи навчання, що забезпечує логічну послідовність постановки і вирішення дидактичних завдань на основі поетапного відбору їх змісту, форм, методів і засобів із урахуванням діагностування результатів;

2. Контекстне навчання: ґрунтується на інтеграції різних видів діяльності, як навчальної, наукової, так і практичної.

3. Імітаційне навчання, основою якого є імітаційно-ігрове моделювання в умовах навчання процесів, що відбуваються в реальній системі.

4. Проблемне навчання, яке здійснюється на основі ініціювання самостійного пошуку здобувачем освіти знань через проблематизацію (викладачем) навчального матеріалу.

Застосовуються професійно-ігрові технології викладання: дидактичні системи використання різноманітних «ігор», під час проведення яких формуються вміння вирішувати завдання на основі компромісного вибору (ділові та рольові ігри, імітаційні вправи, індивідуальний тренінг, комп'ютерні програми тощо); діалогово-комунікаційні технології: сукупність форм і методів навчання, заснованих на діалоговому мисленні у взаємодіючих дидактичних системах суб'єкт-суб'єктного рівня.

Подані матеріали дозволяють здобувачеві освіти самостійно планувати терміни та обсяги змістової складової навчальної діяльності, прогнозувати її результативність

За рівнем активності: пояснювально-демонстраційний, дослідницький.

За функцією: усне викладання матеріалу, закріплення, самостійна робота щодо засвоєння навчального матеріалу, перевірка і оцінка знань та умінь.

Самостійна робота здобувачів освіти включає дві складові: самостійна підготовка до аудиторних занять, до занять у режимі онлайн, підготовка до тематичного тестового контролю та рубіжного контролю.

10. Методи та форми контролю

Методами та формами контролю результатів навчання є: екзамен, стандартизовані тести, реферати, есе, презентації результатів виконаних завдань, студентські презентації; інші види індивідуальних та групових завдань.

Форми контролю знань здобувачів:

- поточний;
- модульний;
- підсумковий (залік, екзамен).

Поточний контроль знань здобувачів протягом одного семестру включає оцінку за роботу на семінарських заняттях, практичну та самостійну роботу.

Модульний контроль знань здійснюється через проведення аудиторних письмових контрольних робіт або комп'ютерного тестування.

Підсумковий контроль знань проводиться у формі екзамену за екзаменаційними білетами, кожен з яких включає три питання (усно).

Екзамен є обов'язковою підсумковою формою контролю, яка дає змогу оцінити системне, а не фрагментарне засвоєння навчального матеріалу і не може бути зведена до рівня поточних форм контролю.

Оцінювання знань здобувачів освіти здійснюється за 100-бальною шкалою, яка переводиться відповідно у національну шкалу («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та шкалу європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС - A, B, C, D, E, FX, F).

Критерії та засоби оцінювання запланованих програмних результатів навчання

Критеріями ефективності запланованих результатів навчання є глибина та дієвість знань, системність та усвідомленість знань.

Методами і засобами оцінювання підготовки до занять та виконання практичних завдань виступають: усний контроль (індивідуальне і фронтальне опитування здобувачів освіти); засоби письмового контролю (тестові завдання, контрольні роботи, ситуаційні задачі), індивідуальні завдання – написання рефератів.

Рейтингова система оцінювання дозволяє врахувати рівень знань, поточну підготовку студентів до аудиторних занять та визначити рівень засвоєння навчального матеріалу окремої теми. Підсумкова оцінка виставляється після складання заліку за рейтинговими показниками.

Норми і критерії оцінювання знань запланованих програмних результатів навчання
Рівень досягнень А, (бали 90-100). Здобувач освіти відповідно до програми виявив всебічні, системні й глибокі знання навчального матеріалу, володіє відомостями з основної і додаткової літератури, сформулював повні відповіді на всі поставлені запитання, виявив креативність та уміння творчого застосування набутих теоретичних знань для вирішення практичних завдань; має загальний високий рівень ерудиції та культури мови, здатний до самостійного поповнення надбаних знань і умінь у процесі подальшої навчальної роботи та професійної діяльності.
Рівень досягнень В, (бали 82 - 89). Здобувач освіти міцно засвоїв програмний матеріал, вміє логічно і послідовно його викласти, має повні та системні знання з дисципліни, точно формулює означення й правила, не допускає істотних помилок у відповідях на запитання, вільно оперує навчальним матеріалом дисципліни, знає наукову й довідкову літературу, має здатність до самостійного поповнення та оновлення знань.
Рівень досягнень С, (бали 75 - 81). Здобувач освіти виявив системні й глибокі знання навчального матеріалу, володіє відомостями з основної літератури, виявив уміння застосування набутих теоретичних знань для вирішення практичних завдань, глибоко розуміє матеріал. Знання здобувача освіти з окремих тем мають неповний характер, немає достатньої самостійності в аргументації відповідей, у відповідях він допускає недоліки, які може самостійно виправити.
Рівень досягнень D, (бали 64 - 74). Здобувач освіти виявив знання

основного навчального матеріалу в необхідному для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності обсязі, вияв поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, давав неповні відповіді на поставлені запитання із застосуванням певних штамів, виявив уміння репродуктивного вирішення практичних завдань, у процесі їхнього виконання допускав суттєві помилки, які міг усунути лише за допомогою викладача.

Рівень досягнень E, (бали 60 - 63). Здобувач освіти володіє навчальний матеріал поверхово й фрагментарно.

Рівень досягнень FX, (бали 35 - 59). Здобувач освіти не засвоїв переважної частини програмного матеріалу, має поверхове, фрагментарне уявлення про дисципліну, допускав принципові помилки при виконанні передбачених програмою завдань, на більшість запитань не давав відповіді, не здатний використати наявні знання під час виконання простих практичних завдань, але спроможний самостійно доопрацювати програмний матеріал і підготуватися до повторного складання.

Рівень досягнень F, (бали 1 - 34). Оцінка «неприйнятно». Здобувач освіти не опанував навчальним матеріалом, не має знань із більшої його частини, не дає відповіді на більшість поставлених завдань, не спроможний самостійно опанувати програмним матеріалом і потребує повторного вивчення дисципліни.

Шкала оцінювання

№ з/п	За шкалою ВГПК (в балах)	За шкалою ECTS	За національною шкалою
1.	90-100	A	Відмінно
2.	82-89	B	Добре
3.	75-81	C	Добре
4.	64-74	D	Задовільно
5.	60-63	E	Задовільно
6.	35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання
7.	1-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом

11. Рекомендовані джерела інформації

11.1. Базова література

1. Анєнкова І. П. Педагогіка. Навчальний посібник. Львів : “Новий Світ–2000”, 2024. 567 с
2. Волкова Н.П. Педагогіка : Навчальний посібник. К. : Академвидав, 2017. 616с.
3. Зайченко І. В. Педагогіка: Підручник. Київ, Видавництво Ліра-К, 2016. 608с.
4. Супрун М. О. Педагогіка: Підручник для духовних і світських закладів освіти. К.: КДА, 2018. 400 с.
5. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник. К. : Академвидав, 2017. 560 с.

11.2. Допоміжна література

1. Березюк О.С., Власенко О.М. Дидактика: теорія і практика. Навчально-методичний посібник для студентів гуманітарних факультетів. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 212 с.
2. Державний стандарт початкової освіти. (2018). Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87.
3. Закон України «Про освіту». (2017). № 2145-VIII, 05.09. 2017 р
4. Концепція Нової української школи. (2016). Ухвалена рішенням колегії МОН 27. 10. 2016.
5. Левківський М. В. Історія педагогіки : навч.метод. посібник. Вид. 4те. К.: Центр учбової літератури, 2019. 190 с.
6. Малихін А. О. Історія педагогіки в схемах, таблицях, ілюстраціях. Харків: ПромАрт, 2019. 324 с.
7. Нова українська школа : розвиток критичного мислення в учнів початкової школи : навчально-методичний посібник / О. І. Пометун. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020. 192 с.
8. Педагогіка : Хрестоматія / Уклад. А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. К. : Знання-Прес, 2016. 700 с.
9. Педагогіка в запитаннях і відповідях : Навчальний посібник / Л.В. Кондрашова, О.А. Пермяков, ін. К. : Знання. 2016. 252 с.
10. Педагогіка. Практичний курс: підручник за кредитно-модульною технологією навчання для бакалаврів / Т.Ф. Бельчева, С.С. Ізбаш, П.В. Бельчев. Мелітополь: Видавництво Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, 2014. 304 с.
11. Скрипник М. Технології використання різних методів інтерактивного навчання. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання. Київ : Ред. загальнопед. газ., 2005. 128 с.
12. Словник термінів і понять з дисципліни «Загальні основи педагогіки» та «Дидактика» для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності «Початкова освіта» / уклад. К. І. Гоцуляк. Івано-

Франківськ: ПНУ ім. Василя Стефаника, 2018. 38 с.

13. Ягоднікова В. В. Теорія та методика виховання лідерів : навчальний посібник. Одеса : Вид-во «ВМВ», 2010. 231 с.

11.3. Інтернет- ресурси

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf>
2. Закон України «Про загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
3. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
5. <http://intellect-invest.org.ua> – Портал сучасних педагогічних ресурсів
6. <http://www.children.edu-ua.net> – Сайт “Діти України”
7. <http://www.ecosystema.ru/links.htm> - Сторінка, на якій представлений список корисних посилань на освітні форуми, освітні і екологічні сайти, а також інтернет-каталоги.
8. <http://www.ednu.kiev.ua> – Освітня Мережа України. Сайт представляє усі українські інформаційні ресурси, що пов'язані з освітою як в Україні, так і за кордоном.
9. <http://www.gnacademi.org/mason/catalog/brose.html> - Глобальна всесвітня академія
10. <http://www.ime.edu-ua.net/> Інститут інформаційних технологій і засобів навчання АПН України
11. <http://www.informika.ru/windows/magaz/educum/> — Інформаційний бюлетень Освіта в документах
12. <http://www.mon.gov.ua/> – Міністерство освіти і науки України – офіційний сайт
13. <http://www.nbuv.gov.ua/LIBRARY/> - Бібліотека ім. Вернадського